

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління та
національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

КОРНІЄЦЬ АНАТОЛІЙ ІВАНОВИЧ

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 338.45:620.9
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ
ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»

(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

А. І. КОРНІЄЦЬ

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:

ДАНКЕВИЧ Віталій Євгенович

(прізвище, ім'я, по батькові)

доктор економічних наук, професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **КОРНІЙЦЯ** Анатолія Івановича
допущено до захисту

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від «_____» грудня 2023 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я, прізвище)

«_____» _____ 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _____ **КОРНІЄЦЬ** Анатолій Іванович захистив
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:
сума балів за 100-бальною шкалою _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ -
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Настасія ПУГАЧОВА
(власне ім'я, прізвище)

АНОТАЦІЯ

КОРНІЄЦЬ А. І. Пріоритетні напрями реалізації антикорупційної політики в умовах воєнного стану. – Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 “Публічне управління та адміністрування”. Поліський національний університет, Житомир, 2023 р.

У роботі досліджено пріоритетні напрями реалізації антикорупційної політики в умовах воєнного стану, виокремлюючи основні виклики та можливості для зміцнення прозорості та підзвітності управління. Особливу увагу приділено адаптації антикорупційних механізмів до екстремальних умов воєнного часу, в тому числі змінам у законодавстві, посиленню ролі громадського контролю, а також ефективному використанню ресурсів і запобіганню зловживанням у сфері оборони та безпеки.

Важливим аспектом є аналіз міжнародного досвіду та адаптація найкращих практик до українських реалій. Особлива увага звертається на розробку механізмів моніторингу та оцінки ефективності антикорупційних заходів, що є ключовим для підвищення довіри громадськості та міжнародних партнерів. В роботі також висвітлено важливість інтеграції антикорупційних ініціатив у ширший контекст відновлення та розвитку країни під час та після завершення воєнних дій.

Додатково, у роботі розглядається роль електронних систем у боротьбі з корупцією, особливо в контексті забезпечення прозорості та відстеження державних закупівель, що є критично важливим у воєнний час. Значна увага приділяється впровадженню та модернізації ІТ-рішень для запобігання корупції та забезпечення ефективної взаємодії між державними органами та громадянським суспільством.

Ключові слова: антикорупційна політика, державне регулювання, воєнний стан, державне управління, ефективність, децентралізація, міжнародний досвід.

SUMMARY

KORNIETS A. Priority Directions for the Implementation of Anti-Corruption Policy Under Martial Law. – Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 281 «Public Administration and Administration». Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

This work explores the priority directions for the implementation of anti-corruption policy under martial law, identifying the main challenges and opportunities for strengthening the transparency and accountability of governance. Particular attention is paid to the adaptation of anti-corruption mechanisms to the extreme conditions of wartime, including changes in legislation, strengthening the role of public control, as well as the effective use of resources and prevention of abuses in the field of defense and security.

An important aspect is the analysis of international experience and the adaptation of best practices to Ukrainian realities. Special attention is given to the development of mechanisms for monitoring and evaluating the effectiveness of anti-corruption measures, which is key to increasing public and international partner trust. The work also highlights the importance of integrating anti-corruption initiatives into the broader context of the country's recovery and development during and after the end of military actions.

Additionally, the role of electronic systems in combating corruption is discussed, especially in the context of ensuring transparency and tracking of state procurement, which is critically important during wartime. Significant attention is paid to the implementation and modernization of IT solutions to prevent corruption and ensure effective interaction between state bodies and civil society.

Key-words: anti-corruption policy, state regulation, martial law, public administration, efficiency, decentralization, international experience.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	10
1.1. Сучасні теоретичні підходи до реалізації антикорупційної політики	10
1.2. Інституційне забезпечення реалізації антикорупційної політики	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ НАПРЯМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	16
2.1. Сучасний стан впровадження антикорупційної політики в Україні	16
2.2. Проблеми впровадження антикорупційної політики в Україні	18
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	21
3.1. Цифровізація як елемент впровадження антикорупційної політики	21
3.2. Європейський досвід впровадження антикорупційної політики	23
ВИСНОВКИ	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	28
ДОДАТКИ	32

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогоднішній день, незважаючи на повномасштабне військове вторгнення Російської Федерації в Україну, наша держава продовжує реформування важливих сфер державної політики. Ці процеси демократизації, лібералізації та європейської інтеграції, які активізувалися після Революції Гідності, набувають нового рівня інтенсивності та значення в умовах військового конфлікту. Важливою умовою для досягнення статусу розвиненої демократії в Україні є забезпечення взаємної довіри між владою та суспільством, розвиток суспільних відносин, підтримка вільної конкуренції, створення рівних можливостей для ефективного розвитку та продуктивного функціонування всіх громадян, суб'єктів господарювання, органів державної влади та інших стейкхолдерів.

Реалізація ефективної та зваженої державної антикорупційної політики є ключовим фактором для входження України до глобального цивілізаційного простору. У контексті виконання Україною Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом, ключовим завданням є підготовка до повноцінної інтеграції з європейським співтовариством, що включає виконання відповідних вимог європейської та світової спільноти. Одним з найважливіших аспектів державного управління на даний момент є посилення політик, інструментів та механізмів боротьби з корупцією на всіх рівнях.

Ефективна боротьба з корупцією в Україні вимагає комплексного підходу, який охоплює як законодавчі, так і практичні аспекти. Це включає створення та удосконалення нормативно-правової бази, реформування правоохоронних та контрольних органів, розвиток системи громадського контролю та підвищення правової обізнаності громадян. Також важливою є робота з міжнародними партнерами для адаптації кращих світових практик антикорупційної діяльності до українських умов. Все це дозволить Україні рухатися шляхом створення сильної, стабільної та прозорої демократичної держави, інтегрованої в європейське та світове співтовариство.

Ступінь розробленості проблеми. Стан дослідження тематики пріоритетних напрямів реалізації антикорупційної політики в умовах воєнного стану в Україні може бути визначений як актуальний та динамічний, з огляду на постійні зміни, що відбуваються у воєнному та політичному контексті країни. Ця тематика здобуває особливу важливість у світлі останніх подій, які зумовили необхідність швидкої та ефективної адаптації антикорупційних заходів до умов воєнного стану. Основні аспекти, що потребують дослідження та розробки в цій сфері, включають:

Забезпечення прозорості та підзвітності у використанні державних ресурсів: Воєнний стан збільшує обсяги державних закупівель, особливо в сфері оборони. Потрібно забезпечити максимальну прозорість та ефективний контроль за використанням цих ресурсів, щоб запобігти корупційним зловживанням.

Адаптація антикорупційної політики до умов воєнного часу: Створення антикорупційних механізмів, які б могли ефективно функціонувати в умовах обмежених ресурсів та підвищеного ризику корупції через надзвичайні обставини.

Контроль за розподілом гуманітарної допомоги та відновленням інфраструктури: Важливо забезпечити, щоб допомога доходила до тих, хто її потребує, та що відновлення інфраструктури не супроводжується корупцією.

Зміцнення правоохоронних органів та судової системи: Потрібно підтримувати незалежність та ефективність правоохоронних органів і судової системи, навіть під час воєнного стану.

Залучення громадськості та ЗМІ до процесу контролю за владою: Активізація ролі громадянського суспільства та ЗМІ у виявленні та висвітленні корупційних схем. Міжнародна співпраця та обмін досвідом: Використання міжнародного досвіду та підтримки для посилення національних антикорупційних ініціатив.

Ці напрямки вимагають комплексного підходу, який включає законодавчі, виконавчі, контрольні та суспільні інструменти. Дослідження та

аналітична робота у цій сфері повинні бути спрямовані на виявлення найбільш ефективних практик та механізмів, які можуть бути адаптовані та впроваджені в Україні з урахуванням специфіки воєнного стану.

Метою даного дослідження є аналіз та узагальнення підходів до реалізації антикорупційної політики в умовах воєнного стану. Ця мета передбачає вирішення наступних завдань:

Вивчення теоретичних та методологічних основ антикорупційної політики в умовах воєнного стану: Аналіз існуючих підходів та стратегій, а також розробка нових моделей для ефективної боротьби з корупцією.

Аналіз державної політики та її впливу на корупцію під час воєнного стану: Дослідження використання різних інструментів (законодавчих, адміністративних, контрольних) для запобігання та протидії корупції в умовах воєнного стану.

Визначення перспектив і напрямів вдосконалення антикорупційної політики: З урахуванням викликів, пов'язаних з воєнним станом, розробка пропозицій щодо поліпшення існуючих механізмів та стратегій боротьби з корупцією.

Предметом дослідження є механізми і методи, які використовуються у державній антикорупційній політиці під час воєнного стану, їх теоретичне обґрунтування та практичне застосування. Об'єктом дослідження є процес реалізації антикорупційної політики в умовах воєнного стану, оцінка його ефективності та впливу на зменшення корупції.

Теоретичною і методологічною основою роботи є комплексний підхід, який включає системний аналіз, міждисциплінарні дослідження, а також використання емпіричних методів, порівняльного аналізу, аналізу законодавства та міжнародних практик у цій сфері. Актуальність даної теми полягає в необхідності адаптації та ефективної реалізації антикорупційної політики в умовах воєнного стану, що має важливе значення для забезпечення стабільності та безпеки держави.

Перелік публікацій автора за темою дослідження представлено у

додатках.

Практичне значення отриманих результатів дослідження пріоритетних напрямів реалізації антикорупційної політики в умовах воєнного стану може бути розглянуте у кількох ключових аспектах: Підвищення ефективності державного управління. Результати дослідження допоможуть у визначенні та впровадженні більш ефективних антикорупційних стратегій, що забезпечать більшу прозорість та підзвітність у державному управлінні. Це, в свою чергу, зменшить ризики корупційних зловживань та підвищить довіру населення до владних інституцій. Оптимізація використання ресурсів у воєнний час. Знаходження ефективних шляхів боротьби з корупцією дозволить краще використовувати обмежені ресурси в умовах воєнного стану, зокрема, у сферах оборони, гуманітарної допомоги та відновлення інфраструктури. Зміцнення законодавчої бази. Рекомендації, що базуються на дослідженні, можуть бути використані для покращення існуючого законодавства або розробки нових законодавчих актів, спрямованих на боротьбу з корупцією в умовах воєнного стану.

Структура та обсяг роботи. Випускна кваліфікаційна робота містить вступ, три розділи основної частини та висновки до них, висновки та пропозиції з теми дослідження, список використаних джерел, які використовувалися у роботі.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Сучасні теоретичні підходи до реалізації антикорупційної політики

Сучасні теоретичні підходи до реалізації антикорупційної політики охоплюють широкий спектр концепцій та стратегій, що базуються на різних аспектах управління, права, економіки та соціології. Вони включають інституційний підхід, який зосереджується на створенні та удосконаленні законодавчих та організаційних структур, що забезпечують підзвітність, прозорість та ефективне виконання законів. Цей підхід передбачає впровадження комплексних законодавчих ініціатив, створення незалежних антикорупційних органів, а також розвиток системи громадського контролю.

Економічний підхід виходить з принципу, що корупція є результатом економічних дисбалансів та нерівномірного розподілу ресурсів. Такий підхід включає заходи, що зменшують можливості для корупції, такі як забезпечення прозорості в управлінні державними ресурсами, реформування податкової системи та забезпечення конкуренції на ринку.

Інтегрований підхід об'єднує елементи різних теорій та практик. Він визнає, що боротьба з корупцією вимагає комплексного підходу, який включає законодавчі зміни, інституційні реформи, зміну поведінки громадян, та економічні ініціативи. Цей підхід враховує взаємозв'язок між різними аспектами суспільного життя та прагне до створення умов, в яких корупція стає не тільки неможливою, але й неприйнятною.

Кожен з цих підходів має свої сильні та слабкі сторони, тому ефективна антикорупційна політика часто вимагає їх комбінації та адаптації до специфічних умов та контексту кожної країни.

Теоретичне дослідження антикорупційної політики в публічному управлінні, яке було проведене С.О. Кравченком, представлене в його роботі «Підходи до розуміння антикорупційної політики в публічному управлінні», опублікованої у «Вчених записках ТНУ імені В.І. Вернадського», в 2018 році, є значущим внеском у розуміння цієї складної тематики. Кравченко аналізує різні підходи до визначення антикорупційної політики та її впровадження в системі державного управління, звертаючи увагу на складність і багатовимірність цього явища [17-21].

Дослідження М. Кравчука та І. Лавріва «Сутність корупції та основні шляхи її подолання» зосереджується на вивченні природи корупції та розробці стратегій її подолання. Опубліковане у «Актуальних проблемах правознавства» в 2021 році, це дослідження пропонує глибокий аналіз корупції як соціально-економічного та правового феномену, а також обговорює ефективні шляхи боротьби з нею [18].

С.В. Свірко в своїх роботах, зокрема в «Державне управління в сфері бюджетної безпеки в контексті модернізації системи управління державними фінансами України: механізми, напрями, завдання», опублікованій у «Віснику ХНАУ ім. В.В. Докучаєва» у 2020 році, та «Державні фінанси України: ретроспективний погляд крізь обліковий аспект» у «Незалежному аудиторі» у 2015 році, аналізує роль державного управління у сфері бюджетної безпеки. Ці дослідження важливі для розуміння того, як корупція впливає на бюджетну політику та фінансову стабільність, та пропонують стратегії для підвищення прозорості та ефективності державних фінансів [24-25].

У своєму дослідженні «Сучасний розвиток системи управління державними фінансами України: обліковий сегмент в забезпеченні інноваційно-інвестиційного вектору спрямування», опублікованому у «Віснику ЖДТУ. Серія: Економічні науки» у 2018 році, Свірко розглядає облікові аспекти управління державними фінансами, що є важливим для забезпечення прозорості та ефективного використання державних ресурсів [24-25].

Існують різні підходи до реалізації антикорупційної політики на рівні держави. Ось деякі з них:

Законодавчий підхід. Держава може приймати строгі антикорупційні закони і нормативні акти, які передбачають покарання для осіб, здійснюючи корупційні дії. Це включає в себе створення антикорупційних агентств і судів, спеціально призначених для розгляду справ, пов'язаних з корупцією.

Публічна свідомість і освіта. Держава може вкладати у зусилля з підвищення свідомості громадян щодо шкідливих наслідків корупції та її впливу на суспільство. Це може включати в себе проведення кампаній, навчальних програм та громадських обговорень.

Забезпечення прозорості і відкритості. Держава може впроваджувати системи відкритості в управлінні та закупівлях, щоб ускладнити можливість корупційних дій. Це також може включати в себе публічне обговорення бюджету та фінансової звітності.

Внутрішній контроль і нагляд. Державні органи можуть вдосконалювати системи внутрішнього контролю та нагляду, щоб запобігти корупції серед своїх працівників.

Міжнародна співпраця. Держава може співпрацювати з іншими країнами і міжнародними організаціями для боротьби з міжнародною корупцією та виявлення та вилучення активів, незаконно отриманих через корупційні дії. Ці підходи можуть використовуватися окремо або в поєднанні, залежно від конкретних умов та завдань, які стоять перед державою у боротьбі з корупцією. Важливо, щоб антикорупційна політика була системною та послідовною і враховувала конкретні виклики та потреби кожної країни [4].

Ці теоретичні дослідження відіграють важливу роль у формуванні комплексного розуміння антикорупційної політики, корупції як феномену, та ролі державного управління в боротьбі з корупцією, особливо в контексті державних фінансів та бюджетної безпеки.

1.2. Інституційне забезпечення реалізації антикорупційної політики

Інституційне забезпечення реалізації антикорупційної політики в Україні є ключовим аспектом у боротьбі з корупцією та підвищенні прозорості управління. Ця система включає різноманітні державні органи, законодавчі ініціативи та механізми громадського контролю.

На центральному рівні ключову роль відіграє Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), яке є спеціалізованим правоохоронним органом, що займається розслідуванням корупційних злочинів серед високопосадовців та у державному секторі. Поряд з НАБУ функціонує Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), яке відповідає за розробку антикорупційної політики, моніторинг її виконання та перевірку декларацій державних службовців [5-7].

Діяльність цих органів доповнюється роботою Вищого антикорупційного суду, який забезпечує судове розгляд справ, пов'язаних з корупцією, та здійснює правосуддя у відповідності з міжнародними стандартами.

Крім цього, важливу роль у забезпеченні антикорупційної політики відіграє законодавство України. Зокрема, закони про запобігання корупції, про публічні закупівлі, про доступ до публічної інформації та інші нормативні акти, які встановлюють основні принципи та правила у цій сфері.

Не менш важливою є роль громадського контролю та недержавних організацій, які займаються моніторингом діяльності влади, виявленням корупційних схем та просвітницькою роботою серед населення. Ці організації часто співпрацюють з державними інституціями та забезпечують зворотний зв'язок для поліпшення антикорупційної політики.

Також важливим елементом інституційного забезпечення є розвиток та впровадження цифрових технологій, які забезпечують прозорість та відкритість в управлінні, зокрема через електронні платформи публічних закупівель та електронні системи декларування.

Отже, інституційне забезпечення антикорупційної політики в Україні є багатограним та включає цілий комплекс заходів та інститутів, кожен з яких відіграє свою роль у запобіганні та протидії корупції.

Затверджена Законом України від 20 червня 2022 року № 2322-IX, Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки є фундаментальним документом, який визначає ключові напрямки та засади боротьби з корупцією в Україні. Вступ до стратегії відображає позитивні зрушення в сфері антикорупційної політики за останні роки, зафіксовані у зменшенні частки громадян, які мали безпосередній досвід корупції, та зростанні Індексу сприйняття корупції відповідно до даних «Transparency International». Однак, незважаючи на ці покращення, вказується на необхідність більш активних зусиль, особливо в контексті вимог Європейської комісії для членства України в ЄС, де подальша боротьба з корупцією є однією з ключових вимог [8-14].

Стратегія зазначає, що низькі темпи реалізації антикорупційної політики стримують економічне зростання України, що підтверджується опитуваннями бізнес-середовища. Поширеність корупції та недовіра до судової системи визначаються як основні перепони для залучення іноземних інвестицій.

Концепція нової Антикорупційної стратегії спрямована на досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також на забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності на всіх рівнях державної влади. Основними принципами, на яких ґрунтується стратегія, є оптимізація функцій держави, цифрова трансформація, створення зручних та законних способів задоволення потреб громадян, забезпечення невідворотності відповідальності за корупційні діяння та формування суспільної нетерпимості до корупції.

Попередня Антикорупційна стратегія на 2014-2017 роки, незважаючи на високий потенціал, не була повною мірою реалізована через тривалий процес створення антикорупційних інституцій та відсутність оновлення програмних документів, що призвело до втрати їх актуальності. В результаті цього, антикорупційна діяльність стала розбалансованою та малоефективною [15-16].

В рамках нової стратегії визначено пріоритетні сфери для запобігання та протидії корупції, засновані на даних опитувань та дослідженнях стану корупції в Україні. Серед найбільш пріоритетних напрямів боротьби з корупцією виділяються очищення судової системи, охорона здоров'я, поліція і прокуратура, державний сектор економіки, податкова і митна сфери, фінансування партій та виборчих кампаній [21-23]. Ця Антикорупційна стратегія увиразнює намір України забезпечити не тільки зниження рівня корупції та підвищення довіри громадян до органів влади, а й істотно підвищити темпи соціально-економічного зростання країни.

Інституційне забезпечення реалізації антикорупційної політики є важливим компонентом боротьби з корупцією у будь-якому суспільстві. Цей процес включає в себе створення та підтримку спеціалізованих органів та механізмів, які спрямовані на запобігання, виявлення та покарання корупції. Спеціалізовані антикорупційні органи мають мати незалежність, необхідні ресурси і повноваження для ефективного розслідування корупційних злочинів. Крім того, важливо розробляти та впроваджувати жорстке законодавство, яке передбачає суворі покарання для корупціонерів і забезпечує захист правопорядку. Досягнення успіху в антикорупційній боротьбі також вимагає впровадження системи моніторингу та звітності, яка дозволяє ефективно відстежувати та оцінювати результати діяльності органів, що борються з корупцією.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ НАПРЯМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Сучасний стан впровадження антикорупційної політики в Україні

Transparency International Ukraine з 2012 року надає суттєву підтримку Україні в питаннях становлення держави, яка має бути більш міцною та стійкою до корупційних викликів. Організація використовує комплексний підхід у розробці та впровадженні різноманітних ініціатив, спрямованих на зменшення рівня корупції в різних сферах суспільного життя України.

Одним з ключових інструментів, який використовується Transparency International Ukraine, є Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI). Цей індекс розробляється та розраховується щорічно міжнародною організацією Transparency International з 1995 року. Важливо зазначити, що сама організація не проводить власні опитування для формування цього індексу. Натомість, CPI базується на результатах 13 досліджень, які проводять авторитетні міжнародні установи та науково-дослідні центри. Для оцінки ситуації в Україні використовуються дані з 9 різних джерел [8-12].

Основним показником Індексу сприйняття корупції є кількість балів, які країна отримує, а не її позиція у загальному рейтингу. Мінімальна кількість балів (0) вказує на те, що корупція практично повністю заміщає державні функції, тоді як максимальний показник (100 балів) свідчить про майже повну відсутність корупції в житті суспільства. Важливо також підкреслити, що Індекс оцінює лише рівень корупції в державному секторі, що дозволяє зосередитися на проблематиці корупції на державному рівні.

Індекс сприйняття корупції, розрахований Transparency International Ukraine у 2022 році, показує позитивний рух України у боротьбі з корупцією, хоча й невеликий. Зокрема, Україна піднялася на один бал вище порівняно з

попереднім роком, отримавши 33 з 100 можливих балів. Це розміщує країну на 116-му місці серед 180 країн світу, нарівні з такими країнами, як Алжир, Ангола, Замбія, Монголія, Сальвадор та Філіппіни [25-26].

Цей підйом має особливе значення для України, особливо в контексті війни, спричиненої російським вторгненням. Незважаючи на воєнний стан, країна демонструє, що її прогрес у боротьбі з корупцією є сталим і триває навіть у складні часи. Війна стала серйозним випробуванням для всіх державних інституцій України, включаючи новостворені після Революції Гідності антикорупційні органи. Попри обмеження, зумовлені війною, робота цих органів продовжувалася, і їхні досягнення були відчутними [21-27].

Соціологічні дослідження останніх років у сфері корупції в Україні свідчать про важливі зміни у сприйнятті та рівні корупції серед населення. Зокрема, за період з 2013 по 2020 рік було зафіксовано суттєве зниження частки громадян, які мають безпосередній досвід корупції: з 60% у 2013 році до 40% на початок 2020 року. Це свідчить про певний поступ у боротьбі з корупційними проявами. Також, за даними міжнародної організації «Transparency International», протягом 2013-2019 років Індекс сприйняття корупції (ІСП) в Україні зріс з 25 до 30 балів, що є позитивним сигналом, хоча темпи прогресу залишаються недостатніми.

Проблема корупції в Україні продовжує залишатися однією з найбільш нагальних, порівнянною з такою критичною проблемою, як вирішення кризи на Донбасі. У 2019 році, набравши 30 балів зі 100 можливих за ІСП, Україна посіла 126 місце серед 180 країн, що вказує на високий загальний рівень сприйняття корупції в країні. Такі результати свідчать про велику важливість та актуальність подальших реформ у сфері боротьби з корупцією [17-20].

Однією з основних проблем, які стримують економічне зростання України, є висока поширеність корупції та недовіра до судової системи, які визначаються бізнес-спільнотою як головні перешкоди для залучення іноземних інвестицій. Це ставить під сумнів ефективність вже вжитих заходів та вимагає більш рішучих дій з боку держави.

Проте, позитивний досвід країн, таких як Грузія та Польща, демонструє, що значний прогрес у протидії корупції може бути досягнутий за відносно короткий період (3-5 років) за умови швидких та ефективних реформ. Це вказує на необхідність концентрації зусиль на впровадженні антикорупційної політики, що дозволить Україні у найближчі роки наздогнати показники ІСП країн Східної Європи, членів ЄС, та досягти середньоєвропейських значень цього індексу протягом наступних десяти років.

Загалом, результати досліджень підкреслюють важливість продовження реформ та вжиття більш рішучих кроків у боротьбі з корупцією, щоб забезпечити стабільне та ефективне економічне зростання в Україні.

2.2. Проблеми впровадження антикорупційної політики в Україні

Важливо відзначити, що у 2022 році український уряд виконав низку обіцянок у сфері боротьби з корупцією. Серед ключових досягнень минулого року - прийняття державної Антикорупційної стратегії, призначення керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та активізація розслідувань топ-корупції. Вищий антикорупційний суд також показав свою ефективність, розглянувши 49 справ у 2022 році, з яких у 37 випадках були винесені вироки.

Однак, існують певні прогалини та затримки, які могли б прискорити прогрес України у боротьбі з корупцією. Зокрема, якби процес обрання керівника САП не затягувався, а відбувся вчасно у 2021 році, антикорупційні розслідування могли б активізуватися раніше. Також затримка у прийнятті Антикорупційної стратегії на 2 роки вплинула на швидкість реалізації чіткого плану дій у боротьбі з корупцією [2].

Потенціал антикорупційних органів може бути значно вищим, якщо їм буде надано повноцінну операційну та інституційну спроможність, включаючи можливість прослуховування для НАБУ, доступ до належної судової експертизи та розширення повноважень САП. Успіхи України в Індексі

сприйняття корупції за останні 10 років свідчать про те, що позитивні зміни можливі за наявності політичної волі [2].

В останні місяці 2022 року суспільство сформувало вимогу до жорсткіших мір покарання корупціонерів, а громадськість та ЗМІ активно відстежують можливі випадки корупції. Ефективний моніторинг таких випадків вимагає максимальної відкритості даних, що не шкодять безпеці країни, навіть попри воєнний час в Україні [1].

Впровадження антикорупційної політики в Україні стикається з рядом значних проблем, які ускладнюють боротьбу з корупцією та створюють перешкоди для ефективного управління та розвитку країни.

Перша велика проблема полягає у глибоко вкоріненій корупції на різних рівнях державного управління. Це не просто ізольовані випадки зловживань; це системна проблема, що включає неефективність бюрократії, недоліки у законодавстві та слабе правосуддя. Непрозорість державних закупівель, слабе виконання законів та відсутність підзвітності в державних інституціях є основними чинниками, що сприяють корупції.

Друга проблема пов'язана з недостатньою політичною волею та відсутністю координації між урядовими агенціями. Ефективне впровадження антикорупційних заходів вимагає сильної підтримки на вищому політичному рівні, але часто зустрічає опір з боку політичних фігур, які можуть мати корупційні інтереси.

Третя проблема – це обмежені ресурси та ефективність антикорупційних органів. Незважаючи на створення таких інституцій, як Національне антикорупційне бюро України та інших незалежних органів, вони часто стикаються з відсутністю достатніх ресурсів, автономії, або натрапляють на протидію з боку інших державних інституцій.

Четвертою значною проблемою є відсутність активної участі громадськості та громадянського суспільства в процесі боротьби з корупцією. Попри зростаючу обізнаність та залученість громадянського суспільства в

антикорупційні ініціативи, існує потреба у зміцненні їх ролі та сприянні їх активнішій участі.

П'ятою великою проблемою є вплив корупції на економічний розвиток країни. Корупція спричиняє втрату державних доходів, скорочує іноземні інвестиції та підриває довіру інвесторів до економіки країни, що уповільнює економічне зростання та розвиток.

Враховуючи ці проблеми, важливо, щоб Україна продовжувала зосереджуватися на підсиленні своїх інституційних та законодавчих рамок, залучала громадськість до антикорупційних заходів, забезпечувала автономію та ресурси для антикорупційних органів, та активно працювала над створенням ефективної системи правосуддя. Проблеми впровадження антикорупційної політики в Україні є серйозними перешкодами на шляху до побудови справедливого, прозорого та розвинутого суспільства. Важливо наголосити на необхідності вирішення цих проблем з кількох ключових причин.

По-перше, корупція в Україні становить загрозу національній безпеці, економічному розвитку та довірі громадян до владних структур. Вона веде до розпаду соціального довір'я, викликає економічні збитки і гальмує інвестиційний клімат.

По-друге, впровадження ефективної антикорупційної політики є важливим умовою для інтеграції України у світовий спільноті та партнерстві з міжнародними організаціями. Необхідно підтвердити свою здатність дотримуватися міжнародних стандартів та зобов'язань.

Нарешті, вирішення проблем впровадження антикорупційної політики в Україні важливо для побудови справедливого та рівноправного суспільства, де всі громадяни мають рівні можливості і доступ до публічних ресурсів. Це покращить якість життя українців і зробить країну більш конкурентоспроможною на світовій арені. Таким чином, вирішення цих проблем є важливим завданням для демократичного розвитку України та забезпечення її майбутнього успіху.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1. Цифровізація як елемент впровадження антикорупційної політики

Для ефективного зниження рівня корупції у 2023 році, необхідно охоплювати кілька ключових аспектів, що поєднують як інституційні, так і технологічні інновації. Першочергово, важливо завершити конкурси та обрати професійних, незалежних та добросовісних керівників для органів антикорупційної екосистеми. Це стосується Агентства з розшуку та менеджменту активів, Національного антикорупційного бюро, а також Національного агентства з питань запобігання корупції. Професіоналізм та незалежність цих ключових фігур є критично важливими для забезпечення ефективності антикорупційних ініціатив. Далі, необхідно провести реформу конституційного правосуддя, враховуючи висновки Венеційської комісії. Це включає проведення прозорого конкурсу з відбору суддів Конституційного Суду України та оновлення органів суддівського самоврядування, щоб забезпечити нормальне функціонування судових установ та запуск повноцінної судової реформи. Третім кроком є відкриття даних, де це можливо і безпечно. Це означає відновлення подання електронних декларацій та їх перевірку НАЗК, відновлення подання звітів політичних партій та відновлення функціоналу органів, який було обмежено через війну, за винятком випадків, де існують очевидні та обґрунтовані причини для обмежень [12-13].

Окрім цього, важливою складовою боротьби з корупцією є використання електронної системи ProZorro для закупівель необхідних для відновлення України після російського вторгнення. ProZorro дозволяє не тільки оптимізувати процеси закупівель, але й забезпечує ефективний контроль та моніторинг цих процесів, знижуючи ризики корупції [17].

Ці заходи сприятимуть створенню більш прозорого, відкритого та ефективного управління, що є критично важливим для посилення довіри громадян до державних інститутів та для подальшого розвитку країни у демократичному, європейському напрямку.

Цифровізація відіграє фундаментальну роль у впровадженні антикорупційної політики, надаючи нові можливості для підвищення прозорості, підзвітності та ефективності державного управління. Використання цифрових технологій дозволяє автоматизувати багато процесів, зменшуючи людський фактор і, як наслідок, можливості для корупційних дій.

Одним з ключових аспектів цифровізації є створення та впровадження електронних систем управління державними ресурсами та послугами. Наприклад, електронні системи державних закупівель, такі як Prozorro в Україні, забезпечують прозорість та відкритість процесів закупівель, дозволяючи знизити ризики корупції та неефективного використання державних коштів.

Ще одним важливим елементом є системи електронного декларування, які зобов'язують чиновників відкрито звітувати про свої доходи, витрати та активи. Це забезпечує додатковий контроль за фінансовим станом та можливими конфліктами інтересів серед держслужбовців.

Цифровізація також включає впровадження електронних реєстрів, які забезпечують доступ до відомостей про власність, державні реєстри юридичних осіб, реєстри реальних власників компаній тощо. Це дозволяє виявляти непрозорі фінансові потоки, конфлікти інтересів та інші потенційні ознаки корупційної діяльності.

Крім того, важливою є роль інформаційних технологій у забезпеченні доступу громадськості до публічної інформації. Відкриті дані та платформи для громадського контролю, які дозволяють громадянам моніторити діяльність державних органів, сприяють підвищенню прозорості та залученню суспільства до процесів ухвалення рішень [24-27].

Таким чином, цифровізація є могутнім інструментом у боротьбі з корупцією, сприяючи впровадженню прозорих, ефективних та доступних механізмів управління та контролю.

3.2. Європейський досвід впровадження антикорупційної політики

Європейський досвід впровадження антикорупційної політики є дуже важливим інструментом для країн, які прагнуть зменшити рівень корупції та покращити якість свого управління. У цьому тексті розглянемо основні аспекти європейського досвіду в цій сфері.

Правова база. Багато країн Європи мають суворі закони та норми, що стосуються протидії корупції. Це включає в себе антикорупційне законодавство, регулююче діяльність державних службовців, політиків, підприємців та інших осіб. Такі закони встановлюють високі стандарти чесності та відкритості в управлінні справами держави.

Незалежність антикорупційних органів. Багато країн Європи створили спеціалізовані антикорупційні органи, які мають незалежність від уряду та політичних впливів. Ці органи мають важливу роль у виявленні, розслідуванні та притягненні до відповідальності корупціонерів.

Публічна свідомість та освіта. В Європі велика увага приділяється підвищенню свідомості громадян щодо проблем корупції. Це здійснюється за допомогою освітніх кампаній, медійної інформації та сприяння активному громадянському суспільству. Громадяни навчаються виявляти та повідомляти випадки корупції, що сприяє більшій відкритості та відповідальності.

Міжнародне співробітництво. Європейські країни активно співпрацюють в сфері протидії корупції через різноманітні міжнародні організації, такі як ООН, Рада Європи та Європейська комісія. Це сприяє обміну досвідом та найкращими практиками в цій сфері.

Моніторинг та оцінка. Європейські країни вдосконалюють системи моніторингу та оцінки ефективності антикорупційних заходів. Це дозволяє вчасно виявляти проблемні сфери та коригувати стратегії протидії корупції.

Узагальнюючи, європейський досвід впровадження антикорупційної політики включає в себе суворе законодавство, незалежні антикорупційні органи, активне залучення громадян та міжнародне співробітництво. Ці фактори допомагають зменшити рівень корупції та зміцнити демократичні інституції в європейських країнах.

Зважаючи на різноманітність ситуацій та підходів у різних європейських країнах, ось приклади конкретних країн та їхнього досвіду впровадження антикорупційної політики:

Норвегія має одне з найсуворіших антикорупційних законодавств у світі. Закони визначають корупцію як серйозне злочинство і передбачають суворі покарання для порушників. Країна має спеціалізований орган - Національне бюро з боротьби з економічною і фінансовою злочинністю (ØKOKRIM), який відзначається великою незалежністю від уряду. В Норвегії активно проводиться громадська освіта щодо корупції, існують різні програми та ініціативи для підвищення свідомості громадян.

Швеція відома своєю високою рівнем відкритості в управлінні справами держави. Інформація про витрати бюджету, діяльність урядових органів та діловодство політиків легко доступна громадськості. Шведські медіа відомі своєю незалежністю та активною журналістською діяльністю в розслідуванні корупції. Громадяни Швеції мають можливість активно впливати на політику та прийняття рішень через систему народного голосування та громадські консультації.

Фінляндія встановила суворий контроль за фінансами політиків і громадських посадовців, що дозволяє вчасно виявляти можливі конфлікти інтересів. Державні закупівлі в країні проводяться відкрито та транспарентно, з наголосом на конкуренцію і відкритість. Фінляндія також має високий рівень

оподаткування та ефективний механізм збору податків, що допомагає зменшити можливості для корупції.

Ці приклади відображають різні аспекти антикорупційної політики в Європі, включаючи правову базу, незалежність органів, громадську освіту, відкритість та системи контролю. Кожна країна розвиває свій власний підхід до боротьби з корупцією, але загальна мета - зменшити її вплив на суспільство та економіку.

ВИСНОВКИ

1. Корупція має руйнівний вплив на суспільство та державу, проявляючись у низці негативних аспектів. Вона спричиняє зниження авторитету країни та її державних інституцій, підриває моральні цінності в суспільстві та сприяє проникненню кримінальних елементів у державно-управлінські та суспільні структури. Корупція також підриває економічні та політичні основи держави, обмежуючи потік іноземних інвестицій та сприяючи тінізації економіки.

2. В контексті України, особливо після війни з агресором, корупція може значно ускладнити вирішення вже існуючих економічних, політичних та соціальних проблем. Війна та посилена корупція вже впливають на різні аспекти життя в країні. Тому Україна повинна негайно формувати та реалізовувати ефективну, скоординовану політику протидії корупції, встановлюючи та заохочуючи ефективні практики, спрямовані на запобігання корупції.

3. Цей процес вимагає злагодженої роботи всіх державних органів і активної участі суспільства. Діяльність повинна бути спрямована не тільки на викорінення існуючої корупції, але й на запобігання умовам, що сприяють її виникненню. Важливо розуміти, що боротьба з корупцією є одним з ключових пріоритетів для України, нарівні з протидією військовій агресії. Тільки комплексний підхід та зусилля на всіх рівнях дозволять досягти значного прогресу в цій галузі.

4. Україні слід розглядати можливість зміцнення свого антикорупційного законодавства та забезпечення незалежності антикорупційних органів, таких як Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) та Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП). Важливо, щоб ці органи мали незалежний статус та засоби для розслідування корупційних справ, незалежно від політичних впливів.

5. Українському суспільству слід активно залучати до

антикорупційних ініціатив та освітніх кампаній. Громадяни повинні знати свої права та відповідальності в боротьбі з корупцією, а також мати можливість повідомляти про корупційні випадки без страху перед репресіями. Для цього важливо створити канали зворотного зв'язку та підтримувати громадські організації, які активно працюють у цій сфері.

6. Україні може бути корисним вивчення досвіду країн, які здійснюють відкритий моніторинг фінансових операцій та закупівель. Важливо встановити ефективну систему контролю фінансових потоків та створити умови для транспарентного проведення державних закупівель. Це допоможе зменшити можливості для фінансової корупції та сприятиме ефективному використанню державних ресурсів.

7. Загальний висновок полягає в тому, що Україна може використовувати європейський досвід як важливий джерело навчання та натхнення для покращення антикорупційної політики. Впровадження суворого законодавства, створення незалежних антикорупційних органів, активна громадська освіта та збільшення транспарентності в управлінні фінансами можуть сприяти боротьбі з корупцією та зміцненню демократії в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антикорупційна діяльність. Урядовий портал: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/antikorupcijnadiyalnist>.
2. Антикорупційна політика [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://vue.gov.ua/Антикорупційна_політика.
3. Антикорупційна політика в Україні. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/atikorruption/lectures/lecture_7.html.
4. Державна політика : підручник / ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко (заст. голови), Ю.П. Сурмін (заст. голови) та ін. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К. : НАДУ, 2014. 448 с.
5. Заброда Д.Г. Поняття державної антикорупційної політики. Право і безпека. 2012. № 2 (44). С. 98–104.
6. Закон України «Про боротьбу з корупцією» від 5 жовтня 1995 року № 356/95-ВР [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356/95-vr/ed19951005#Text>.
7. Закон України «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень» від 11 червня 2009 року № 1507-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1507-17/ed20090611#Text>
8. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
9. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» від 14.10.2014 № 1699-VII [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#Text>.
10. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2021–2025 роки» № 2322-IX, чинний, 20.06.2022 [Електронний ресурс]. Режим доступу :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n8>.

11. Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11 червня 2009 року № 1506-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1506-17/ed20090611#Text>.

12. Закон України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» від 10 листопада 2015 року № 772-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text>.

13. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

14. Індекс сприйняття корупції – 2022. Transparency International Ukraine: веб-сайт. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2022/>.

15. Конвенція ООН проти корупції. Конвенція ООН: ратифікована в Україні Законом України від 18.10.2006 р. №50. Верховна Рада України. Законодавство України: вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.

16. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції ; ратифіковано із заявами Законом № 251-V від 18.10.2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16/ed20061018#Text.

17. Кравченко С.О. Підходи до розуміння антикорупційної політики в публічному управлінні. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія : Державне управління. 2018. Т. 29 (68). № 2 [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/2_2018/2_2018.pdf#page=34.

18. Кравчук М., Лаврів І. Сутність корупції та основні шляхи її подолання. Актуальні проблеми правознавства. 2021. №3. С. 31-36.

19. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173)

[Електронний ресурс]. – Режим доступу :
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text.

20. Нагорняк Л. Нагорняк А.В. Шляхи подолання корупції. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10547/16_%D0%9D%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BD%D1%8F%D0%BA_260-261.pdf?sequence=1&isAllowed=y

21. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України щодо запобігання та протидії корупції : Закон України від 21.12.2010 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2808-17#Text>.

22. Про запобігання і протидію корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. Верховна Рада України. Законодавство України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

23. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Зasad антикорупційної політики» від 8 грудня 2009 р. № 1688-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1688-2009-p#Text>.

24. Свірко С.В. Державне управління в сфері бюджетної безпеки в контексті модернізації системи управління державними фінансами України: механізми, напрями, завдання. Вісник ХНАУ ім. В.В Докучаєва. 2020. № 4. Т. 2. С. 294–308.

25. Свірко С.В. Державні фінанси України: ретроспективний погляд крізь обліковий аспект. Незалежний аудитор. 2015. № 12 (II). С. 21–32.

26. Свірко С.В. Сучасний розвиток системи управління державними фінансами України: обліковий сегмент в забезпеченні інноваційно-інвестиційного вектору спрямування. Вісник ЖДТУ. Серія : Економічні науки. Житомир : ЖДТУ, 2018. Вип. 1 (83). С. 56–65.

27. Указ Президента України «Про Національну раду з питань антикорупційної політики» від 14.10.2014 № 808/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808/2014#Text>.

28. Kamalam Dr.S. Transforming Our World: The 2030 Agenda for

Sustainable Development / Dr.S. Kamalam // Pondicherry Journal of Nursing
[Electronic resource]. – Access mode :
<https://www.jaypeedigital.com/doi/PJN/pdf/10.5005/pjn-11-2-42>.

29. Open Government Declaration. September 2011 [Electronic resource].
Access mode : <http://www.opengovpartnership.org/open-government-declaration>.

30. Sustainable Development Goals [Electronic resource]. Access mode :
<https://sdgs.un.org>.

31. Svirko S.V. Public finance of Ukraine: decisive vectors, result and
problem of development. 2015. Vol. 13 (III). P. 24–31.

32. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development
[Electronic resource]. Access mode :
<https://www.undp.org/ukraine/publications/transforming-our-world-2030-agenda-sustainable-development>.